

wówczas możliwość uniezależnienia się angielskich kolonii i powstania państwa stanowiącego zagrożenie dla posiadłości hiszpańskich⁶.

Cezary Taracha
Katedra Historii i Kultury Krajów Języka Hiszpańskiego KUL

Władysław Grabski. Uczony i mąż stanu, red. Jan Konefał, Stanisław Wójcik, Lublin: Towarzystwo Naukowe 2005, ss. 215.

19 września 2003 r. Sejm RP na wniosek Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego postanowił ogłosić – dla uczczenia 130 rocznicy urodzin Władysława Grabskiego i 80-lecia powstania wielkiej reformy walutowo-pieniężnej oraz Banku Polskiego – rok 2004 rokiem Władysława Grabskiego. Solidaryzując się z tą inicjatywą Katedra Historii Ruchów Społecznych i Politycznych XIX i XX w. i Katedra Samorządu Terytorialnego i Polityki Lokalnej KUL, pod patronatem ks. Rektora prof. dr. hab. Stanisława Wilka zorganizowały w dniu 10 grudnia 2004 r. konferencję naukową zatytułowaną *Władysław Grabski – uczonec, działacz społeczny i polityczny*, poświęconą osiągnięciom i znaczeniu całego dorobku prof. W. Grabskiego. Owocem tej konferencji jest książka *Władysław Grabski – uczonec i mąż stanu*, napisana pod redakcją Jana Konefała i Stanisława Wójcika, wydana nakładem Towarzystwa Naukowego KUL.

Czytelnik wraz z tą pozycją otrzymuje do rąk bogate studium dokonań i poglądów nietuzinkowej postaci, której ocena po dzień dzisiejszy wzbudza wiele emocji. Za czasów swojego życia niejednokrotnie krytykowany, szczególnie za swoje reformy, przez prawie wszystkie ugrupowania polityczne, doczekał się Grabski – jak zapisał M. Rataj – nawet miana „najbardziej zniechęconego i niepopularnego człowieka”¹. Jednak w myśl starej maksymy „nieważne, jak się o kimś mówi, ważne, że się w ogóle o nim mówi” świadczyło to o swego rodzaju wielkości tej postaci. Wielkości, której odmawiano mu za czasów PRL-u, gdy jedyna, słuszna myśl zdominowała całość kształt zagadnień społecznych i ekonomicznych, spychając pamięć o Władysławie Grabskim i o jego dorobku w niebyt. Jako *persona non grata* w ideologii Polski Ludowej, on sam nie doczekał się solidnej biografii, a jego koncepcje kontynuacji.

⁶ Archivo General de Simancas, Sección de Estado, Libro 154: Aranda do Walla, 25 VII 1761. List opublikowany w *Cartas desde Varsovia. Correspondencia privada del Conde de Aranda con Ricardo Wall (1760-1762)*, eds. C. González Caizán, C Taracha, D. Téllez Alarcia, Lublin 2005, s. 137-138.

¹ M. R a t a j, *Pamiętnik 1918-1927*, Warszawa 1965, s. 365.

Zaczęło się to zmieniać w III RP, kiedy to powoli, jeszcze niepewnie, na nowo odkrywamy tego społecznika, polityka i uczonego. Istnieje wszak niebezpieczeństwo pozamerytorycznego spłylenia i jednostronnego, wybiórczego przedstawienia inicjatyw W. Grabskiego. Ufam jednak w siłę dyskusji i mam nadzieję, że współczesni badacze-historycy, w sposób niepodważalny i autorytatywny udowodnią niezwykłą charyzmę i wielkość intelektualno-obyczajową W. Grabskiego. Dowodem mojej tezy jest niniejsza publikacja.

Praca ta została podzielona na trzy działy problemowe, składające się z pomniejszych artykułów: I. Koncepcja socjologii wsi, z artykułami nieżyjącego już dziś Jana Turowskiego, Włodzimierza Winclawskiego i Kazimierza Koraba; II. Miejsce i rola w życiu politycznym i społecznym, z referatami Zbigniewa T. Wierzbickiego, Mariana Marka Drozdowskiego, Jana Konefała, Jacka Sobczaka, Kazimierza Kłosińskiego, Magdaleny Waniewskiej, Tomasza Boreckiego, Stanisława Kosińskiego i Wojciecha Muszyńskiego; III. Myśl ekonomiczna, z artykułami Grzegorza Wójtowicza, Tomasza Gruszeckiego, Wandy Sułkowskiej, Zbigniewa Klimiuka i Witolda Sobczaka.

Jako historyka szczególnie zainteresowały mnie artykuły Zbigniewa T. Wierzbickiego, *Władysław Grabski w panteonie mężów stanu II RP* oraz Jana Konefała, *Władysław Grabski w ocenie Wincentego Witosa*, a ze względów praktycznych artykuł Wojciecha Muszyńskiego, *Recepcja Władysława Grabskiego w III Rzeczpospolitej – na podstawie wyników badań młodzieży*.

Zbigniew T. Wierzbicki w bardzo ciekawy sposób przedstawia kryterium oceny „męża stanu”. Składają się na nią trzy człony: intelektualny, charakterologiczny oraz „osiągnięciowy” – czyli realnych osiągnięć pretendentów do tego miana. Analizując, według nich, całokształt dokonań prof. Władysława Grabskiego na tle innych, uznanych przez polską opinię publiczną „mężów stanu” tamtego czasu – Romana Dmowskiego, Eugeniusza Kwiatkowskiego, Ignacego Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego i Wincentego Witosa – dochodzi do wniosku, że nasz bohater w ewentualnym rankingu, w ramach przyjętych przez autora założeń, powinien zajmować jedno z czołowych miejsc. Zbigniew T. Wierzbicki sugeruje wręcz, że politycy tacy, jak Piłsudski, Dmowski czy Witos, powinni zdecydowanie zajmować niższe pozycje.

Z kolei Jan Konefał wnikliwie analizuje wzajemne relacje dwóch wielkich polityków: Grabskiego i Witosa. Wychodząc od przedstawienia pochodzenia, środowiska i sylwetek obu mężów stanu, przechodzi autor do trudnych, często wzajemnie bardzo krytycznych relacji między nimi. Należy bowiem pamiętać, że Władysław Grabski, pomimo całego swojego ogromnego zainteresowania wsią, wykazywanej postępowości, m.in. przy zarządzaniu swoim majątkiem (do tego stopnia, iż inni bracia – ziemianie pogardliwie nazywali go „czerwieńcem”) i później przy reformie rolnej, był dla chłopów – Witosa uosobieniem zdrady interesów narodowych, piewą liberalizmu i nieumiejętnym politykiem. Przełom w ich wzajemnych stosunkach i puszczanie w niepamięć wzajemnych animozji nastąpiły dopiero po przewrocie majowym, szczególnie zaś w trakcie odwiedzin Grabskiego u będącego wówczas na uchodźstwie w Karlovyh Varach Witosa.

Odmienne charakter ma artykuł Wojciecha Muszyńskiego. Stanowi on opracowanie wyników ankiety, której celem było sprawdzenie hipotezy, iż współczesne pokolenie Polaków słabo zna postać Władysława Grabskiego oraz sprawdzenie ogólnej

wiedzy ankietowanych, dotyczącej aktualnych i przeszłych wydarzeń. Autor dotarł do 256 studentów i 158 licealistów. Obok trzech pytań odnoszących się bezpośrednio do osoby Władysława Grabskiego, poproszono respondentów o wymienienie zasług czołowych przedstawicieli II Rzeczypospolitej, a także o podanie nazwisk osób zajmujących kluczowe stanowiska w III RP. Zapytano również o termin najbliższych wyborów prezydenckich oraz o to, czy Aleksander Kwaśniewski ma szansę na reelekcje. Autor na podstawie wyników ankiety stwierdza, że wiedza na temat Władysława Grabskiego jest wśród współczesnej młodzieży niewielka, podobnie jak wiedza o świecie im współczesnym.

Spoglądając na wyniki badań Wojciecha Muszyńskiego szczególnie aktualne wydaje się w dzisiejszych czasach przypomnienie sylwetki i spuścizny prof. Władysława Grabskiego. W dobie przygotowań do reformy finansów publicznych i życia politycznego warto zacytować główną maksymę naszego bohatera:

Idea państwowa polska wymaga, by państwo Polskie nie było tylko aparatem biurokratycznym, rządzącym społeczeństwem, by nie było ośrodkiem nowego przywileju stanowego nielicznej grupy, lecz by zespoliło się z najlepszymi siłami społeczeństwa, wydobywając na wierzch jego uzdolnienia, szanując je i potęgując. Państwo Polskie wymaga, by działalność jego nie deprymowała jednostek, lecz je do twórczości skłaniała, by nie hamowała ideowych przejawów żywotności politycznej narodu, lecz by się z tymi przejawami liczyła².

Jako naród na nowo poszukujący swojej drogi nie możemy sobie pozwolić na zmarnotrawienie pewnych sprawdzonych myśli. Kontynuując je i dostosowując do obecnych czasów, mamy szansę na wypracowanie jak najbardziej odpowiedniej dla Polski wizji ekonomicznej, społecznej i politycznej, tak, jak czynił to Władysław Grabski ewoluując przez całe swoje życie.

Przy wejściu na zakopiański cmentarz, popularnie zwany Pęksowym Brzyzkiem, widnieje napis: „Ojczyzna to ziemia i groby. Narody tracąc pamięć tracą życie”. Publikacja *Władysław Grabski – uczony i mąż stanu* jest właśnie próbą zachowania pamięci. Nie tylko pamięci o samej osobie, ale przede wszystkim o jej dokonaniach i przemyśleniach.

Dobrze się stało, że pamięć o tym człowieku – uczonym, praktyku i teoretyku została przypomniana właśnie w KUL. W naszym Uniwersytecie pracował przez długie dziesięciolecie uczony o wielkim, prawym charakterze prof. Czesław Strzeszewski – uczeń prof. W. Grabskiego. Obaj wywarli przemożny wpływ na ludzi, którzy ich słuchali i po dziś dzień kierują się zasadami prawości, którym ci uczeni byli szczerze oddani i je wyznawali.

Magdalena Chojnacka

Katedra Historii Ruchów Społeczno-Politycznych XIX i XX wieku KUL

² W. G r a b s k i, *Idea Polski*, Warszawa 1998², s. 177.